

Asociace češtinářů je hluboce **znepokojena chystanými změnami týkajícími se maturitní zkoušky**, jak je obsahuje návrh zákona předložený MŠMT do připomínkového řízení 28. února 2019. Tento text shrnuje nejzásadnější námitky a poukazuje na problematická místa chystané novely.

Návrh zákona byl předložen bez standardní odborné diskuse. Ačkoli se MŠMT pro média vyjádřilo, že návrhu předcházela diskuse „jak na odborné, tak na politické úrovni“, vynechalo při přípravě relevantní ředitelská a učitelská sdružení, popř. odborná pracoviště (viz [ZDE](#)); dokonce ani neodpovědělo na dopisy, jimiž ho některá sdružení oslovila. Současně se vůbec nevypořádalo s argumenty, které jednoznačně hovoří proti plánovaným změnám. MŠMT tedy postupovalo netransparentně a nekorektně, **návrhu chybí odborný základ.**

Návrh zákona je radikální, zcela zásadně mění podmínky, za nichž bude probíhat maturita; maturitní zkouška z českého jazyka a literatury a z cizího jazyka by se vrátila téměř **do stavu před zavedením nové maturity**. Přitom **podoba zkoušky z cizího jazyka nebyla dosud předmětem větších polemik.**

Návrh pomíjí to, že nynější podoba zkoušky z českého jazyka a literatury na rozdíl od dřívější **plně respektuje obsah oboru, vychází z osvědčených metodických principů a zohledňuje dobré zahraniční zkušenosti.** Napomohla zrovnoprávnění všech tří složek předmětu a klade důraz na práci s textem a vlastní četbou žáka – přinesla tedy úpravy, po nichž se volalo desetiletí. Přestože se řada škol a češtinářů s těmito změnami spontánně ztotožnila, návrhy obsažené v novele nepochopitelně otevírají prostor pro rezidua starých časů.

Návrh se **vůbec nezmiňuje o cílech maturitní zkoušky**, což mělo být první částí maturitní diskuse; **chybí mu tedy elementární myšlenkové východisko.**

Návrh rozhodně nesměřuje k ministrem školství dříve veřejně proklamovanému cíli, aby **maturita ověřovala minimální a srovnatelnou úroveň znalostí** – přenesení písemné a ústní zkoušky do škol (spolu s možností nastavit si obsah zkoušky a kritéria hodnocení) naopak dosažení tohoto cíle předem hatí.

Na rozdíl od matematiky v češtině (a také v cizích jazycích) nelze ověřit základní, nepodkročitelnou úroveň pouze testy, podstatná je též – nebo spíš hlavně – schopnost písemně a ústně se vyjádřit; stát by si tedy měl zachovat kontrolu i nad těmito částmi. **Předpokladem efektivní kontroly jsou ovšem jednotná metodika a hodnocení. Objektivita a srovnatelnost zkoušky bude narušena** (což nezpochybňují ani ti, kdo se s obsahem navržených úprav již dříve ztotožňovali). Přesun ústní a písemné části zkoušky plně do gesce škol by tedy znamenal **eliminaci možností státu efektivně hodnotit splnění vzdělávacích cílů.**

Návrh také přinese **zhoršení postavení žáků, zejména v případě nesouhlasu s hodnocením:** Dnes jsou k dispozici katalogy maturitních požadavků, je propracována metodika vedení zkoušky a metodika hodnocení. Na řádově vyšší úrovni než dříve je zadávání maturitních slohových prací, hodnotící kritéria byla vytvořena na základě fundovaných odborných premis a osvědčených zahraničních zkušeností (žádný jiný systém hodnocení nebyl v souvislosti s maturitou prezentován a odborně diskutován). **Žáci tedy mají k dispozici všechny potřebné informace, hodnocení je předvídatelné. Chybné hodnocení je možné transparentně revidovat.** I kdyby každá škola v budoucnu vytvořila pro svou maturitu a své žáky takovéto materiály, není reálně proveditelné je odborně oponovat – ostatně návrh zákona s takovouto povinností škol a možností oponentury evidentně vůbec nepočítá. Bude-li pak hodnocení zcela

ponecháno na rozvaze učitele, nebude možné ho rozporovat – případnou **revizi hodnocení totiž nebude o co opřít.**

Návrh vytváří podmínky pro to, aby si každá škola, či dokonce každý učitel nastavovali minimální úroveň pro složení zkoušky jinak. To ve svém důsledku **může vést k diskriminaci žáků** – pro dosažení daného stupně vzdělání nebude rozhodující žákův výkon, stejná úroveň schopností a znalostí, ale názor hodnotitele.

Návrh zákona se vůbec **nezabývá důsledky změn pro žáky s PUP.** Dnešní vysoce sofistikovanou a transparentní metodiku nebude možné při změně parametrů písemné a ústní zkoušky využít. Nedovedeme si představit, jak bude probíhat nastavení úprav prakticky pro každého žáka s PUP zvláště, když jde o vysoce odbornou činnost, která si vyžaduje pilotování a kvalifikovanou oponenturu.

Návrh **pravděpodobně nepovede ke snížení administrativní zátěže škol**, jak se uvádí v důvodové zprávě – školy totiž budou muset připravovat zadání písemné a ústní zkoušky, v případě písemné zkoušky samy provádět hodnocení.

Návrh změn je mj. odůvodňován „posílením vztahu hodnotící učitel – žák“ a dílčím zvýšením komfortu žáka. Maturitní zkouška je však zkouškou certifikační, **zpětná vazba má tedy jiný charakter než u zkoušek probíhajících v rámci výuky.** Model, kdy hodnotitel nezná hodnoceného, po desetiletí standardně funguje u mezinárodní IB maturity.

Návrh změn je odůvodněn tvrzením, že „písemné práce jsou hodnoceny (...) bez znalosti specifík písemného projevu dotyčného žáka v průběhu středního vzdělávání“. Toto **tvrzení jednak neodpovídá skutečnosti:** naznačuje, že centrální hodnocení písemných prací nezohledňuje autorská specifika tam, kde je toto zohlednění možné a kde jsou tato specifika funkční; **navíc vnáší do hodnocení maturitního výkonu legislativně i eticky nepřijatelnou možnost zohledňovat skutečnosti vně samotné zkoušky.**¹ Pokud by tento aspekt byl zohledněn, vytvořilo by to prostor pro bezprecedentní libovůli při hodnocení jakékoli jiné části zkoušky, ba jakékoli maturitní zkoušky vůbec.

V rozporu s tvrzením v důvodové zprávě návrh přenesením zodpovědnosti za písemnou a ústní zkoušku na školy **přináší korupční rizika.** Zásadním způsobem se zvýší počet ovlivnitelných položek zkoušky (zadání, průběh zkoušky, hodnocení) a ztíží možnost případné korupční jednání odhalit.

Návrh vůbec **nezohledňuje souhrnná data a údaje z maturitních zkoušek.** Pomíjí tedy např. skutečnost, že existuje výrazná disproporce mezi výsledky centrálně hodnocených částí zkoušky a částí či částmi hodnocenými školou. Z dat vyplývá, že **žáci ze škol se slabšími či nejslabšími výsledky** jsou např. oproti žákům gymnázií daleko méně úspěšní v centrálně hodnocených částech zkoušky a že **jejich úspěšnost v těch částech zkoušky, kdy je hodnocení v rukou učitelů, násobně vzrůstá.**

¹ Ministr školství Ing. Plaga v rozhovoru pro denik.cz prohlásil: „*Za sebe jsem dokonce schopen usínat s tím, že paní češtinářka svému žákovi v hodnocení pomohla o půl či celý stupeň, protože zná jeho výkony po celé čtyři roky a viděla, že při písemce mu to nesešlo. Pocitově si tedy myslím, že zrovna v této oblasti je ingerence státu zbytečná, respektive její přínos je mizivý, ba možná záporný.*“

Tabulky zachycující neúspěšnost žáků ze škol s celkově nejlepšími a celkově nejhoršími výsledky:²

Počet neúspěšných žáků v r. 2016 – centrálně hodnocen pouze didaktický test:

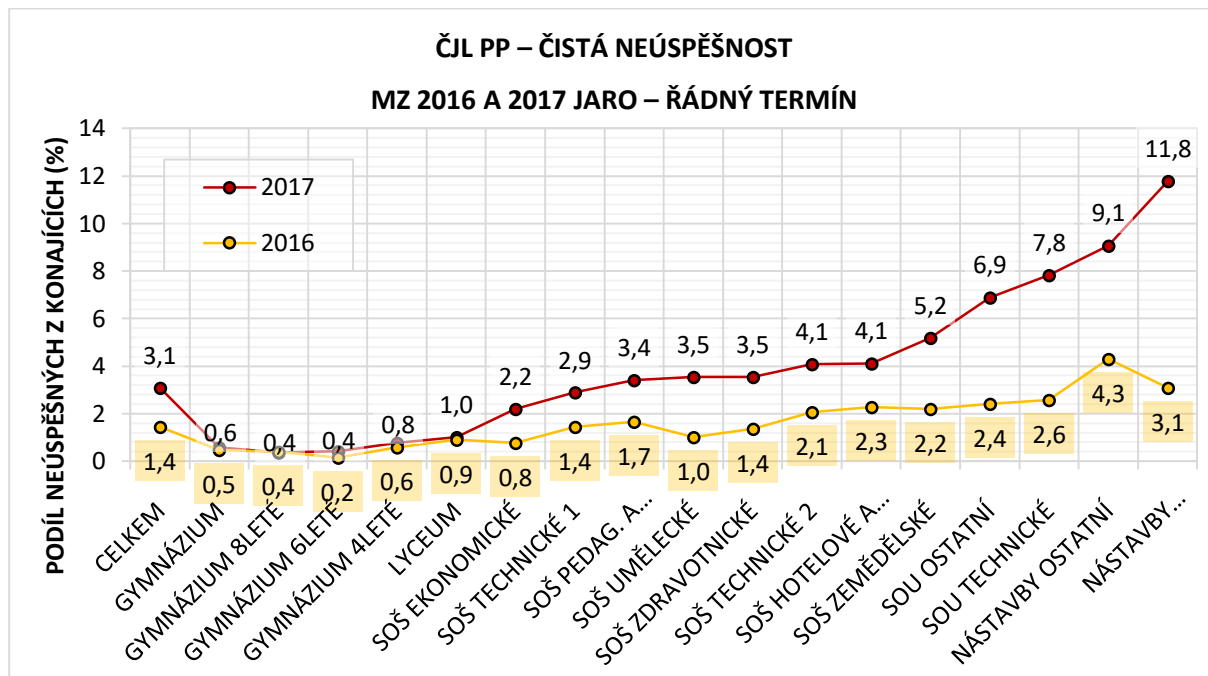
Typ školy	DT	PP	ÚZ	Celkem
Gymnázia celkem	113	87	378	578
Gymnázia osmiletá	16	29	96	141
SOU ostatní (nástavby)	1 131	178	323	1 632
SOU technické	415	65	107	587
SOU technické (nástavby)	244	28	50	322

Počet neúspěšných žáků v r. 2018 – centrálně hodnocen didaktický test a písemná zkouška:

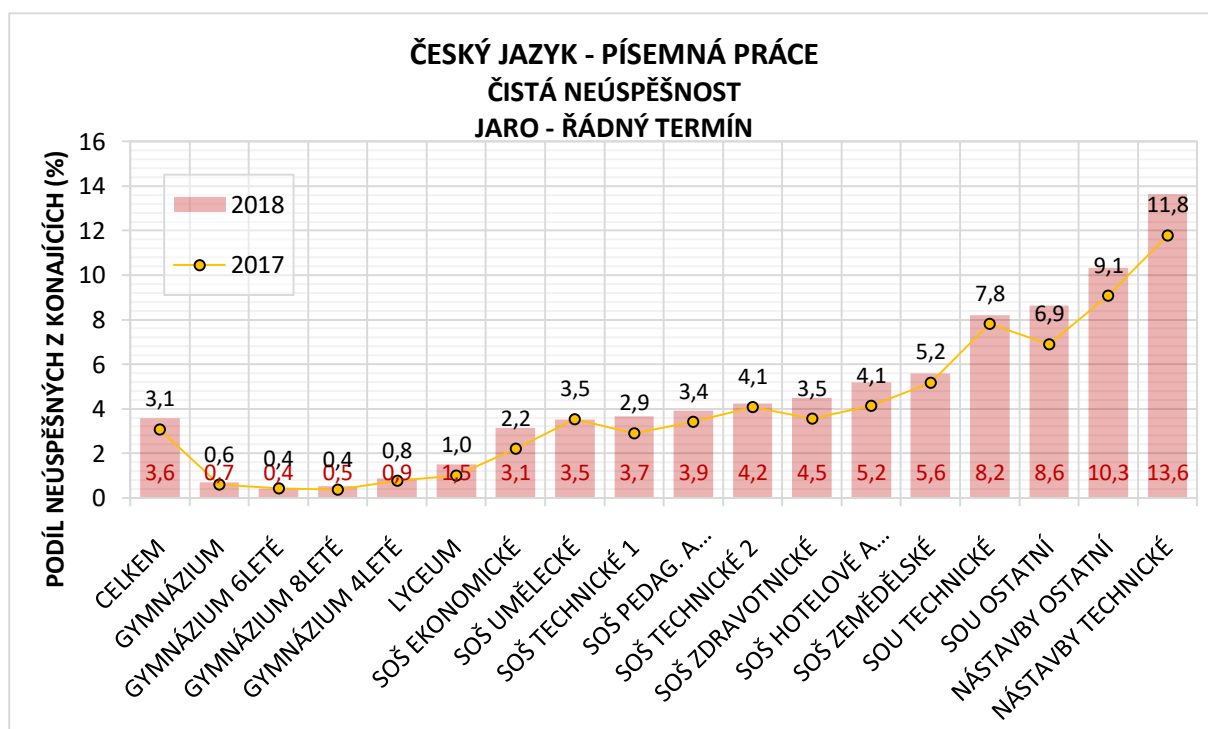
Typ školy	DT	PP	ÚZ	Celkem
Gymnázia celkem	189	146	335	670
Gymnázia osmiletá	38	39	84	161
SOU ostatní (nástavby)	970	359	268	1 597
SOU technické	580	228	151	959
SOU technické (nástavby)	229	110	49	388

² Tabulky a grafy byly vytvářeny na základě údajů Cermatu dostupných na stránkách www.novamaturita.cz nebo převzaty z materiálů, jež Cermat využívá v rámci metodických školení.

Následující graf zachycuje čistou neúspěšnost při psaní PP z ČJaL podle oborů – maturitní zkouška 2017 (centrální), 2016 (školní). Vyplývá z něj, že v segmentu škol s nejslabšími výsledky dochází při školním hodnocení PP k zřetelnému **nadhodnocování PP oproti hodnocení centrálnímu**:



Graf zachycující čistou neúspěšnost při psaní PP z ČJaL podle oborů – maturitní zkouška 2017j a 2018j (vše centrální). Je vidět, že křivky let 2017 a 2018 si jsou velmi blízké a ukazují na **konsolidovanost centrálního hodnocení**:



Statistika počtu odvolání proti hodnocení písemných prací podaných v letech, kdy byly PP **hodnoceny na jednotlivých školách**. Průměrný počet **vadných hodnocení se blíží padesáti procentům**:

2013		2014	
odvolání celkem	297	odvolání celkem	207
zamítá se	212	zamítá se	124
vyhovuje se	85 = 28,6 %	vyhovuje se	83 = 40,1 %

2015		2016	
odvolání celkem	194	odvolání celkem	159
zamítá se	63	zamítá se	88
vyhovuje se	131 = 67,5 %	vyhovuje se	71 = 44,7 %

Oproti tomu ve statistice let **centrálního hodnocení** vidíme radikální zvýšení celkového počtu odvolání, avšak podstatné snížení jejich úspěšnosti, což ukazuje na **růst objektivitu hodnocení**.

2017		2018	
odvolání celkem	913	odvolání celkem	1123
zamítá se	745	zamítá se	1002
vyhovuje se	168 = 18 %	vyhovuje se	121 = 11 %

Návrh tedy v souhrnu nereflektuje závažná rizika plynoucí z jeho realizace, a to jak rizika pro objektivitu a odbornou úroveň zkoušky, tak pro postavení žáka. Jeho důsledkem bude stav, kdy maturitní zkoušku nebude možné označit jako certifikační. Novela ve svém důsledku jen zvýší počet pouze formálně vzdělaných žáků vlastních maturitní vysvědčení; výhledově může vést k odsunutí matematiky z maturity a celkově zamlžuje hlavní příčinu maturitních problémů (tedy i relativně vysokého procenta neúspěšných maturantů) – příliš velký počet středoškoláků, kteří nejsou schopni splnit očekávané výstupy ukotvené v RVP ani v té nejzákladnější úrovni. S přihlédnutím k faktu, že didaktický test je schopna složit nejen část žáků nižšího stupně víceletých gymnázií, ale i talentovaní jedinci ze základních škol, je možné konstatovat, že předložená podoba novely má v sobě rizikový potenciál způsobit další degradaci středoškolského vzdělání ukončeného maturitou.

Nutno také podotknout, že jde o dílčí a nesystémový krok – chceme-li koncepčně a systémově měnit vzdělávací diskurs, je třeba začít u nastavení cílů a výstupů středoškolského vzdělávání, a to v kontextu se vzděláváním vysokoškolským. To je nutné činit primárně na odborné úrovni, teprve na tomto základě by měla být činěna rozhodnutí politická.